

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

ČLOVĚK A ETIKA V ROMÁNECH AGATHY CHRISTIE

Vedoucí práce: Doc. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.

Autor práce: Erika Křížová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: Čtvrtý

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

8.4.2013

.....
Erika Křížová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Doc. Tomáš Machulovi, Ph.D., Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Rovněž děkuji svojí mamince, za její kompletní sbírku děl Agathy Christie, která mi byla neocenitelným pomocníkem při psaní této bakalářské práce.

Obsah	1
Úvod	2 - 4
1. Životopis Agathy Christie	5 - 8
2. Životopis Hercula Poirota	9
3. Charakteristika vedlejších postav, ovlivňující jednání Hercula Poirota	10
3.1. Inspektor James Japp	10
3.2. Kapitán Arthur Hastings	11
3.3. Ariadne Oliverová	12
3.4. Hraběnka Vera Rossakoffová	13 - 14
4. Jednání Hercula Poirota podle různých etických teorií	
4.1. Etika povinnosti	15 - 16
4.2. Etika důsledků	17 - 20
4.3. Srovnání	21
5. Vývoj a proměna tvorby Agathy Christie	22 - 25
6. Myšlení vrahů a pohnutky vedoucí ke spáchání trestných činů	26 - 32
Závěr	33 - 34
Seznam literatury	
Abstrakt	
Abstract (abstrakt v angličtině)	

ÚVOD

Zadané téma bakalářské práce – Člověk a etika v románech Agathy Christie – mě zaujalo hned z několika důvodů.

Když pominu, že jsem velkým fanouškem knih této autorky, kterých jsem přečetla většinu, rozhodujícím faktorem, díky jemuž jsem se o toto téma začala zajímat, bylo, že detektivka jako taková je z hlediska hodnocení etických otázek ten nejlepší literární žánr.

Je mnoho úhlů pohledu, ze kterých lze nazírat na detektivní román a pokud jej nebereme pouze jako oddechovou literaturu, nabízí spoustu témat k přemýšlení. V každém se vyskytuje zločin a trest, jsou zde nejrůznější, často bizarní pohnutky, vedoucí ke spáchání trestného činu, samotné provedení a důsledky. Z pohledu etického hodnocení se lze zabývat zločinem, který se stal, příčinami, které k němu vedly, a stejně tak i povahou, morálkou a jednáním románových postav, zainteresovaných v tom či onom případě.

Je zajímavé, pronikat do povah a charakterových vlastností vrahů i jejich obětí, přemýšlet o tom, zda konkrétní zločin je pouze shodou náhod, náhlým impulsem, či perfektně promyšleným plánem. V mnohých detektivních knihách též vystávají zajímavé otázky – je oběť skutečně pouhou obětí a je ten, kdo spáchá vraždu skutečně jen odsouzenihodný zločinec?

Knihy, psané Agathou Christie jsou dokonalým příkladem toho, jak se různé etické směry mohou prolínat, doplňovat, ale také být v protikladu.

Cílem této práce je zaměřit se především na deontologickou etiku v součinnosti s deskriptivní etikou a etiku utilitaristickou. Dále se v ní hodlám zabývat etikou odpovědnosti a samozřejmě též svědomím, jako nedílnou součástí etických pravidel.

Pro sociální práci je důležité, zhodnotit různé situace z etického hlediska. V případě mé práce nelze použít klasickou kazuistiku ani obvyklé metody výzkumu, jako jsou například dotazníky, ankety nebo grafy. Mám však pocit, že rozbor literárního díla a komentář k jednání jednotlivých románových postav je stejně efektivní jako kazuistika skutečného případu. Výhodou naopak je, že literární dílo je veřejně dostupné, tudíž se o něm dá lépe diskutovat a uvažovat.

Ráda bych hned v úvodu řekla, že mé zaujetí osobností a tvorbou Agathy Christie je velké a trvá již několik let. Možná se někdo pozastaví nad tím, proč zde uvádím spisovatelčin životopis a fiktivní životopis Hercula Poirota – postavy, kterou

jsem si z Christiiných děl vybrala pro bližší výzkum a jak vlastně souvisejí se zadaným tématem etiky.

Vysvětlení je třeba hledat ve vývoji mého zájmu o tuto autorku a mým přesvědčením, že proto, abychom lépe pochopili jednotlivé etické aspekty Christiiných děl a románových postav, je třeba znát všechny další souvislosti, týkající se reálného života a tvorby této spisovatelky.

Vše začalo filmem *Agatha*, po jehož shlédnutí jsem si přečetla Christiin *Vlastní životopis*¹. V roce 2007 se má čtenářská vášeň ještě prohloubila, a to na základě uvedení seriálu podle příběhů Agathy Christie, s jedinečným a nepřekonatelným Davidem Suchetem v roli Hercula Poirota. Přestože byl seriál natočen skvěle, měl úžasné vizuální zpracování, přesně evokující dobu 30. let minulého století, skvělé kostýmy, exteriéry i dobové rekvizity a Suchetův Poirot byl naprosto brilantní, vrtala mi hlavou jedna otázka: Lze skutečně vtěsnat a zhustit tak obsáhlé charaktery a spleť příběhy do cca 50. minut jednoho dílu?

A tak jsem se rozhodla přesvědčit, na kolik se jednotlivé epizody shodují s knižní předlohou. Do té doby mě od četby románů Agathy Christie poněkud odrazovala přílišná zahlcenost knih postavami s podivnými, často hůře zapamatovatelnými jmény.

Knihy i povídkové soubory Agathy Christie, které jsem od té doby přečetla, mě dokázaly zaujmout svým dějem, vývojem událostí, komplikovaností vztahů jednotlivých postav a v neposlední řadě i většinou zcela nečekaným rozuzlením. Málokdy jsem předem uhádla, kdo je vrahem, přestože jsem se snažila řídit Agathiným doporučením, že čtenář si má ze všech postav daného románu vybrat tu nejméně pravděpodobnou, která je většinou vinna. Nevím, ale mám pocit, že tento „návod“ byl jen jedním z četných žertíků autorky, která nikdy nezasírala své pohrdání pevnými pravidly detektivního žánru. Na jednu stranu je ten pocit trochu frustrující, a jakožto čtenář si připadám poněkud méněcenná, ale na druhou stranu je tato autorčina „neúcta“ k osvědčeným detektivním postupům zárukou toho nejvyššího napětí do poslední chvíle.

Z celkem osmdesáti čtyř výtisků románů, povídkových souborů a divadelních her Agathy Christie, které obsahuje naše domácí knihovna, jsem musela vybrat jen malý

¹ CHRISTIE, Agatha. *Vlastní životopis*. Vyd. 1., Překlad Marta Staňková a Hana Žantovská, Praha: Odeon, 1987, ISBN 01-040-87

vzorek, abych se ve své bakalářské práci někdy dobrala konce. Moje volba byla jednoznačná – ke svému výzkumu jsem použila knihy, v nichž se jako hlavní postava prezentuje svérázný, belgický detektiv Hercule Poirot, který mě svým charakterem, metodami, šarmem, vyjadřováním a inteligencí oslovuje nejvíc ze všech autorčiných vyšetřovatelů.

Ale i přes užší výběr jsem volila pouze knihy, které mi připadají stěžejní, jsou dějově bohaté a vynikají pestrostí charakterů jednotlivých postav, nad kterými se lze zamýšlet z mnoha směrů.

Pokud se však mám zabývat etickými tématy v jejích dílech a zhodnotit kritéria etického jednání postav, je podle mého názoru nezbytné, poznat i život Agathy Christie nejen jako spisovatelky, ale i jako silné, nekonvenční, inteligentní a také komplikované ženy, která nerada dělala kompromisy. Je velmi zajímavé, sledovat vývoj její literární tvorby v kontextu událostí, které autorka prodělávala ve svém osobním životě.

Ačkoli nejde posoudit romány chronologicky – Christie občas psala příběh, zasazený do hluboké minulosti souběžně s dalším, který se odehrával v její současnosti – je zřejmé, jak se postupem času její tvorba mění.

Stejně jako sama autorka, vývojem nepochybně prochází i postava jejího detektiva Hercula Poirota.

Aby se dalo lépe porozumět jeho jednání a rozhodnutí z hlediska etiky, předkládám též stručný výtah z Poirotova života od dob jeho působení u belgické policie a příchod do nové vlasti, až po závěr jeho kariéry coby soukromého detektiva.

Otázky etiky, přirozeného práva, morálních dilemat a individuálního svědomí se snažím posuzovat jak v jednotlivých knihách, tak i v kontextu celého mnou zkoumaného díla.

1. ŽIVOTOPIS AGATHY CHRISTIE

Agatha Mary Clarissa Millerová se narodila 15. září 1890 v Ashfieldu, sídle v anglickém městě Torquay, do rodiny Fredericka Alvaha Millera a Clary Millerové (rozené Boehmerové).

Agathin otec byl Američan, který udržoval obchodní styky s Amerikou i Anglií a matka byla neteří Frederickovy nevlastní matky.

Agatha byla třetí dítě, ale vyrůstala v podstatě jako jedináček, protože její sourozenci Madge a Monty byli mnohem starší a většinu času trávili ve škole mimo domov. Základního vzdělání se jí dostalo doma a u Agathy se brzy začala projevovat zvědavost a láska k vědění.

Agatha prožívala velmi šťastné dětství a mládí, avšak v roce 1901, kdy náhle zemřel Frederick Miller, se její život v mnohém změnil. Otcova smrt představovala pro celou rodinu tvrdou ránu, a to jak z osobního, tak i finančního hlediska. Bylo nezbytné, aby Clara Millerová občas pronajímala rodinné sídlo Ashfield, což znamenalo, že v dobách kdy býval dům obsazen, byla Agatha s matkou nucena cestovat.

Agatha i přes finanční těžkosti její matky získala vzdělání v Paříži, kde v roce 1906 dostudovala na škole, připravující mladé dámy pro život ve společnosti.

Agatha Christie byla přitažlivá a inteligentní mladá žena, a tak dostávala mnoho nabídek k sňatku. Všechny je odmítala až do roku 1912, kdy přijala nabídku jistého majora od dělostřelectva. Hned následující rok se však seznámila s kapitánem Archibaldem Christiem, do kterého se na jednom večírku zamilovala na první pohled. Několik dnů nato byl hostem v Ashfieldu, kde udělal dojem svým příjezdem na motocyklu. Zanedlouho přišla od Archieho nabídka k sňatku, kterou Agatha bez váhání přijala a opustila prvního snoubence. Na Štědrý den v roce 1914 byli manželé Christieovi oddáni. Dva dny nato však Archibalda povolali k jeho pluku, aby se účastnil bojů v první světové válce.

V době, kdy byl Archie pryč, se Agatha přihlásila jako dobrovolná ošetřovatelka v místní nemocnici, odkud ji posléze přeložili do nemocniční lékárny a výdejny léků. Tady se seznámila s velkým množstvím jedů, které později hrály roli v jejích knihách.

Už v roce 1916 se rozhodla, že si vyzkouší své schopnosti jako spisovatelka a tak vznikl příběh *Záhada na zámku Styles*². Poté, co svou knihu neúspěšně nabídla

² CHRISTIE, Agatha. *Záhada na zámku Styles*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová, Praha: Ikar, 2001, ISBN 80-242-0510-6.

několika vydavatelům, skončila u nakladatele Johna Lanea a v roce 1921 se román dočkal vydání. Kvůli podmínkám ve smlouvě nevydělala Christie téměř žádné peníze, a tak trochu váhala, zda má ve své sotva započaté kariéře spisovatelky pokračovat.

Po manželově návratu se Christieovi na konci války usadili v Londýně, kde Archibald přijal místo v bance.

V roce 1919 se narodila Rosalind Christie, jediné Agathino dítě.

Po nezdarech s několika knižními vydavateli Agatha nakonec zakotvila v nakladatelství Collins, kterému pak zůstala věrná do konce života.

V roce 1924 se v manželství Christieových začaly objevovat první problémy, které vyvrcholily v roce 1926, kdy Agathě náhle zemřela milovaná matka. Této těžké životní zkoušce však musela čelit sama, neboť Archie právě pobýval ve Španělsku a ani po zprávě o smrti tchýně v Anglii dlouho nezůstal. Než se Agatha stačila vzpamatovat z této tragédie, manžel jí oznámil, že se chce rozvést. Archie byl sukničkář, ale tentokrát se skutečně vážně zamiloval do ženy jménem Nancy Neelová. Přes Agathin nesouhlas a naléhání, aby se pokusili manželství zachránit, na začátku prosince Archie definitivně odešel.

Epizoda, která následovala, dodnes zůstává největší záhadou v životě slavné spisovatelky, a předčila i mnohé zápletky jejích románů. Bohužel, ani v jejím *Vlastním životopise*³, který Agatha Christie začala psát před svými šedesátinami a vyšel až rok po její smrti, se dychtiví čtenáři o této události nedozvěděli ani řádku.

Fakta byla taková, že Agatha po manželově odchodu odjela z domu, aniž by komukoli oznámila, co má v úmyslu. Její automobil byl následujícího rána nalezen na břehu rybníku v Berkshiru. Zčásti byl zapadlý v blátě a křoví, kapota byla zvednutá a světla svítila. Uvnitř auta byl kožich, kufř a Agathin prošlý řidičský průkaz. Policie v dalších dnech našla několik věcí, připisovaných spisovatelce a noviny vypsaly odměnu za objevení Agathy. Kolem osoby známé spisovatelky se strhl mediální kolotoč, Archie požádal o pomoc Scotland Yard a novináři oslovili dokonce jasnovidce. Padaly spekulace o sebevraždě, pomatení mysli a Archibald Christie musel čelit i obvinění, že je sám zodpovědný za zmizení nepohodlné manželky a snad i její vraždu.

Pozdvižení skončilo po jedenácti dnech, kdy byla Agatha poznána svědkem v hotelu Hydropathic v Harrogate a vzápětí ji identifikoval Archie. Byla zde přihlášena

³ CHRISTIE, Agatha. *Vlastní životopis*. Vyd. 1., Překlad Marta Staňková a Hana Žantovská, Praha: Odeon, 1987, ISBN 01-040-87

jako Teresa Neeleová – tedy pod příjmením manželovy milenky. Po soukromém setkání, kdy se Agatha k Archiemu chovala jako k někomu, koho sice znala, ale nyní už nepoznává, vydal Archie prohlášení, že jeho žena trpí naprostou ztrátou paměti a neví, kým je. Toto stanovisko později zopakovala i sama autorka. V celém případě záhadného zmizení však figuruje dodnes spousta nejasností a protikladů, a přestože existuje nepřeberné množství verzí a spekulací, nebyl nikdy spolehlivě vysvětlen. Zůstává tak jednou z nejpřitažlivějších epizod v autorčině životě.

Během období, kdy se Agatha vzpamatovávala z tohoto traumatu, žila s Archiem ve Styles, ale jejich manželství bylo v troskách. Nakonec mu povolila, i když neochotně, rozvod. Ten brala i jako zkoušku ohněm pro své přátele. Ti, kteří jí zůstali věrní, se stali členy O.F.D. (Order of Faithful dogs – Řád věrných psů), zatímco ti, kteří ji opustili, patřili do Řádu kryš třetí třídy.

V roce 1928 odjela Christie na Střední východ a navštívila archeologické naleziště u starověkého města Ur. Během druhé návštěvy se seznámila s Maxem Mallowanem, šestadvacetiletým archeologem. Navzdory čtrnáctiletému věkovému rozdílu si ihned padli do oka a 11. září 1930 byli oddáni ve Skotsku. Jejich manželství bylo velmi šťastné, trvalo čtyřicet šest let a skončilo teprve Agathinou smrtí.

Kvůli knižní tvorbě si Agatha ponechala jméno Agatha Christie, ale v osobním životě o sobě vždy mluvila jako o paní Mallowanové. Agatha věnovala hodně času práci na nalezištích a stala se členkou archeologického týmu. Dokonce i v době, kdy pomáhala manželovi v práci na vykopávkách, pokračovala v kariéře spisovatelky. Vedle svého kolosálního literárního úspěchu v oblasti detektivek se rovněž těšila velkým úspěchům jako spisovatelka romantických knih pro ženy, které publikovala pod pseudonymem Mary Westmacottová a autorka divadelních her. O Agathině výjimečnosti hovoří i další z neoddiskutovatelných faktů. Jde o nejznámější spisovatelku všech dob a v počtu prodaných knih ji předčil pouze další britský velikán – William Shakespeare.

V roce 1956 se Christie dostalo i formálního uznání za místo, jaké si vydobyla v literatuře a umění – byla poctěna titulem Commander of the British Empire.

Roku 1971 však utrpěla zranění nohy, které je považováno za její životní mezník. Od té doby se totiž spisovatelčin zdravotní stav prudce zhoršoval, což se

podepsalo i na poklesu jejích tvůrčích sil. Na veřejnosti se naposledy objevila v roce 1974 při slavnostní premiéře filmu *Vražda v Orient – expresu*.⁴

Agatha Christie zemřela 12. ledna 1976 ve svém domově ve Wallingfordu v Berkshire. Bylo jí 86 let a podle svého přání byla při soukromém obřadu pochována na hřbitově kostela v Berkshiru. Na jejím náhrobku jsou vytesány dva verše z poému Edmunda Spensera, které použila i v knize *Hra na vraždu*.⁵

Spánek po lopotě,

přítav po rozbouřených mořích,

mír po lásce,

smrt po životě,

*toť velké potěšení.*⁶

⁴ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expresu*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-717-6032-3

⁵ CHRISTIE, Agatha. *Hra na vraždu*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0648-X

⁶ CHRISTIE, Agatha. *Hra na vraždu*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2001, s. 48. ISBN 80-242-0648-X

2. ŽIVOTOPIS HERCULA POIROTA

O životě Hercula Poirota se ví mnohem víc než u jiných Agathiných detektivů, a to jednak díky velkému množství knih ve kterých vystupuje a za druhé proto, že ochotně hovořil o svých raných životních osudech.

Hercule Poirot se velmi často zmiňoval, že je belgickým vlastencem. Narodil se někdy v devatenáctém století konzervativním katolickým rodičům a vyrůstal poblíž města Spa. Není známo, čím se zabýval během mládí, ale lze odhadnout, že studoval na univerzitě a dostalo se mu dobrého klasického vzdělání.

Když Poirot dospěl, přesunul se do Bruselu a stal se členem belgického policejního sboru. Jeho inteligence, nasazení a úspěchy, kterých dosáhl, mu pomáhaly v rychlém postupu a brzy se stal nejuznávanějším příslušníkem policejních sil.

Kolem roku 1904 vystoupil Poirot z belgického policejního sboru a vydal se na dráhu soukromého detektiva. Brzy se mu podařilo, stát se vyhledávaným vyšetřovatelem, a to nejen v Evropě. Před první světovou válkou se Poirot poprvé setkal s kapitánem Arthurem Hastingsem. Oba se tehdy zúčastnili vyšetřování pro londýnskou Lloydovu pojišťovnu, pro niž Hastings v té době pracoval.

Po vypuknutí první světové války a po napadení Belgie německou armádou se musel Poirot uchýlit jako běženeček do Anglie. Díky laskavosti bohaté Emily Inglethorpeové se Poirotovi i dalším Belgičanům dostalo pohodlného útočistě ve venkovském domě zvaném Leastways, který patřil k vesnici Styles St. Mary. Během tamějšího pobytu se Poirot náhodně znovu setkal s Hastingsem, který se tam zotavoval ze zranění z bojů na západní frontě, a oba muži vytvořili dvoučlenný vyšetřovací tým, pátrající po vrahovi paní Inglethorpeové. Jelikož se oba rychle spřátelili a dobře se jim spolupracovalo, najali si kancelář na londýnské adrese Farraway Street.

Poirotův poslední případ byl popsán v románu *Opona*⁷, kdy je detektiv už velmi starý, těžce nemocný a dokonce upoutaný na kolečkové křeslo. Román končí Poirotovou smrtí, která vyvolala u fanoušků Agathy Christie velkou vlnu nevole. Jako jedinému fiktivnímu detektivovi na světě se Herculovi Poirotovi dostalo dokonce takové výsady, že nejprestižnější americké noviny uveřejnily 6. srpna 1975 jeho nekrolog.

⁷ CHRISTIE, Agatha. *Opona*. Vyd.1. Překlad Marta Staňková. Praha: Odeon, 1979, ISBN 01-066-79

3. CHARAKTERISTIKA VEDLEJŠÍCH POSTAV, OVLIVŇUJÍCÍCH JEDNÁNÍ HERCULA POIROTA

Při hodnocení člověka a etiky v dílech Agathy Christie nemohu opomenout několik vedlejších postav, které se nejčastěji objevují po boku Hercula Poirota, provázejí ho řadou jeho případů a významně do nich zasahují.

Tyto postavy mají vliv na jednání Poirota, způsob myšlení a často i na rozhodnutí, která činí. Občas mezi nimi a detektivem vznikají etické konflikty, protože každá z postav je obdařena jiným, specifickým charakterem a má i rozdílné nazírání na morálku a dodržování etických pravidel.

Díky těmto lidem, kteří s ním spolupracují, soupeří nebo stojí na druhé straně zákona, musí Poirot i proti svému přesvědčení a pevným zásadám dělat občas kompromisy a ústupky. Ovlivňují – často i k prospěchu věci – jeho neústupnost a často narušují zažitá stereotypy metod jeho práce a uvažování.

3.1. INSPEKTOR JAMES JAPP

Policejní důstojník sloužící ve Scotland Yardu, je v literárním díle Agathy Christie jedním z mála policistů, kteří přecházejí z jednoho Poirotova případu do druhého a ovlivňují jejich průběh.

Jeho vyšetřovací metody byly značně konvenční, byl svázan přísnými pravidly Scotland Yardu a ze své funkce musel vždy a bezvýhradně jednat ve shodě se zákonem a jeho normami. Jeho vnímání etiky bylo čistě deontologické, vždy se rozhodoval na základě pevně daného řádu a jednal tak, jak od něho očekávala společnost – tedy v souladu s etikou povinnosti. Byl především policista tělem i duší, a proto se mu občas stalo, že jeho počínání ve jménu zákona bylo poněkud v rozporu s jeho vnitřním přesvědčením. Emoce si nechával pro sebe, byl strohý a upjatý, a tak tvořil skvělý protiklad k Poirotovu často pompéznímu vystupování.

Detektivovo přebujelé ego dlouho nedovolovalo, aby si Hercule Poirot svého kolegy a často i oponenta vážil, jeho zkostratělé a rigidní metody vyšetřování považoval za nudné a zcela bez obrazotvornosti. Postupem času však mezi oběma vyšetřovateli zavládlo přiměřetí, které přerostlo v dlouholetý a dokonce srdečný profesionální vztah.

3.2. KAPITÁN ARTHUR HASTINGS

Věrný přítel, společník a pomocník Hercula Poirota a občasný kronikář jeho případů. Po mnoho let byl Hastings nenahraditelným druhem belgického detektiva a dosáhl do jisté míry postavení, jaké měl kdysi doktor John Watson ve vztahu k Sherlocku Holmesovi.

Ačkoliv se Poirotův vztah k příteli vyznačoval laskavostí, o Hastingsově intelektu valné mínění neměl, a ještě méně oceňoval jeho detektivní schopnosti. Nicméně z jeho nedostatečného nadání Poirot několikrát i těžil, protože Hastings měl dar, nic netuše zavádít o pravdu, aniž si toho sám povšiml.

Agatha Christie vytvořila postavu Hastingse z dobře zváženého důvodu, byla to konvenčně pojatá postava, trochu naivní a nudná, v dedukcích nijak zvlášť invenční, ale se silně vyvinutým smyslem pro čest a spravedlnost. Společně s excentrickým Poirotem ztělesňovali její představu dokonale se doplňujícího detektivního týmu.

Poirot musel Hastingse často usměrňovat, neboť kapitán měl tendenci věřit všemu, co slyšel od jakékoli osoby, která mu projevila své sympatie. Týkalo se to především žen, jak je nejlépe patrné z románu *Vražda na golfovém hřišti*⁸, kde se Hastings pere jako lev za čest dívky, do níž se na první pohled zamiluje, ale která je naneštěstí nějakou dobu hlavní podezřelou.

Hastings byl svým založením optimista a nepochybně i altruista, který věřil v dobro uvnitř každého člověka nebo aspoň toho, kdo se mu líbí. Nevědomky napodoboval etické teze Davida Humea, neboť v rozlišování dobra a zla se převážně řídil svým citem, nikoli rozumem. Pojmy dobro a zlo se mu často překrývaly se subjektivním pocitem, zda je mu někdo sympatický, či nikoliv. Rozhodoval se emotivně, a proto z hlediska etiky většinou iracionálně. To bylo v přímém protikladu s Poirotovým racionalismem – pro něho osobní sympatie nehrály žádnou roli, automaticky podezíral všechny zúčastněné a člověka bral pouze jako objekt svého psychologického zájmu.

Kapitán Hastings proto nejednou přišel o iluze, když se člověk, kterému věnoval svou náklonnost a důvěru, ukázal jako neřád.

⁸ CHRISTIE, Agatha. *Vražda na golfovém hřišti*. 1. vyd. Překlad Běla Dintrová. Praha: Melantrich, 1992, 176 s. ISBN 80-702-3140-8.

3.3. ARIADNE OLIVEROVÁ

Velmi úspěšná spisovatelka detektivek, která byla jakýmsi alter egem samotné Agathy Christie. Ústy paní Oliverové Christie vyjádřila řadu frustrací, jimiž jako autorka trpěla. Tato postava měla velký význam hlavně v době, kdy jí belgický detektiv začínal už poněkud unavovat. Excentrická spisovatelka pomáhala vnést do příběhů čerstvý vítr a zábavné prvky.

Paní Oliverová byla mimořádně zdatná v pátrání po zločincích, často se nachomýtl na místě, kde se nějaký zločin odehrál a při vyšetřování zastávala roli jakési Poirotovy asistentky.

Na rozdíl od inspektora Jappa, paní Oliverová rozhodně netrpěla nedostatkem fantazie, naopak, její často divoké dedukce a závěry přiváděly i jinak galantního Poirota do stavu zoufalství nad ženským způsobem myšlení. Přesto však choval ke svérázné spisovatelce velké sympatie a jistou úctu k její schopnosti taktizovat a explicitnímu hodnocení lidských povah.

Paní Oliverová se nijak zvlášť netrápila morálkou ani etickými aspekty případů, na kterých se podílela. O lidech jako takových neměla valné mínění a jak je asi nejlépe patrné z knihy *Viděla jsem vraždu*⁹, pokud jí byl někdo vyloženě nesympatický, neměla s ním přílišné slitování ani ve chvíli, kdy se stal obětí zločinu.

⁹ CHRISTIE, Agatha. *Viděla jsem vraždu*. Vyd. 2., V Knižním klubu 1., upr. Překlad Běla Dintrová. Praha: Knižní klub, 2010, ISBN 978-80-242-2881-5.

3.4. HRABĚNKA VERA ROSSAKOFFOVÁ

Údajná ruská aristokratka se zálibou v drahých kamenech, které nejraději získávala krádežemi. Byla to excentrická, přitažlivá žena vysoké a impozantní postavy, obdařená velkým charismatem. Zároveň byla asi nejrozporuplnější postava z Poirotova okolí, neboť právě kvůli ní byl velký detektiv několikrát ochoten, výrazně slevit ze svých přísných morálních zásad.

Poprvé se s Poirotem setkala v povídce *Dvojitá stopa* ze sbírky *Rané případy Hercula Poirota*¹⁰. Detektiv ji zde usvědčí z krádeže drahokamů a zcela ho oslní, s jakou noblesou a nonšalancí se hraběnka vzdá, protože podobné excesy jsou pro ni jen zábavná hra. Poirot hraběnkou nepokrytě obdivuje a místo toho, aby ji nekompromisně předal policii, nechává ji jít s nostalgickým povzdechem – „Mon Dieu, quelle femme!“ (Ach bože, jaká to žena!)

Podruhé se setkali za dramatických okolností v knize *Velká čtyřka*¹¹ – zde je hraběnka zapletena do nebezpečného mezinárodního spiknutí. V závěru knihy prokazuje Poirotovi protislužbu a zachrání mu život.

Po dokončení pátrání ve *Velké čtyřce* Poirot vážně uvažoval o tom, že by odešel na odpočinek, usadil se a oženil. Toto vyvolává ve čtenářích zvědavost, zda hraběnka Rossakoffová nebude pro zapřísáhlého starého mládence konečně tou osudovou ženou.

Navzdory tomu se jejich další setkání odehraje až po dvaceti letech, kdy se náhodou setkají v londýnském metru, a to v povídce *Únos Kerbera*, ze sbírky *Herculovské úkoly pro Hercula Poirota*.¹²

Z pohledu zákona byla Vera Rossakoffová obyčejná zlodějka, navíc recidivistka, z lidského hlediska se jednalo o zcela amorální ženu, která jednala sobecky a prospěchářsky. Zcela popírala Kantův pohled na morálku – druhé lidi totiž bezostyšně využívala ve svůj prospěch a pojem lidskosti jí neřikal vůbec nic. Nešťítla se okrádat své přátele a obdivovatele, byla zapletena do nelegálního obchodu s drahými kameny a neváhala ani přisluhovat kruté zločinecké organizaci, která se ničeho nešťítla. Přestože v tomto případě měla ke svému jednání závažné osobní důvody a k dobru jí můžeme též

¹⁰ CHRISTIE, Agatha. *Rané případy Hercula Poirota*. Vyd. 1. Překlad Běla Dintrová. Praha: Knižní klub, 2007, ISBN 978-80-242-1863-2.

¹¹ CHRISTIE, Agatha. *Velká čtyřka*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0532-7

¹² CHRISTIE, Agatha. *Herculovské úkoly pro Hercula Poirota*. Vyd. 2. Překlad Věra Heroldová-Šťovičková. Praha: Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1562-4

přičíst záchranu Hercula Poirota, přece i zde byla hraběncina role v případě zcela účelová.

Je proto až s podivem, kolik sympatií, shovívavosti a neskryvané přízně se jí dostávalo ze strany neúplatného Hercula Poirota. Agatha Christie zde pro někoho, kdo se zabývá etickými tématy, připravila nelehký úkol, a to, vyrovnat se s rozporem mezi obvyklým stereotypem Poirotova vyznávání morálky a jeho totálním přehlížením téhož v případě obdivované ženy.

4. JEDNÁNÍ HERCULA POIROTA PODLE RŮZNÝCH ETICKÝCH TEORIÍ

4.1. ETIKA POVINNOSTI

V této kapitole se budu zabývat jednáním Poirota v několika románech s ohledem na zákon a povinnosti.

Poirot se celý život řídil pravidly etiky a morálky. Velmi si zakládal na tom, že při své policejní práci i pozdější kariéře soukromého detektiva vždy jednal neústupně a tak, jak mu velely jeho čest a svědomí. Pokud dopadl vraha, většinou ho bez milosti předal spravedlnosti. Poirot o sobě neskromně tvrdil, že je nepochybně největším mozkiem současné Evropy a nemůže si tudíž dovolit, být velkorysý.

V románu *Zlo pod sluncem*¹³ si Poirot užívá dovolenou v zálivu Leathercombe. Hosté v místním hotelu mu připadají zajímaví a tak se o ně začne blíže zajímat, obzvláště ho zaujme paní Arlene Marshallová, kterou, jak se zdá, každý nenávidí pro její nesnesitelné chování. Po pár dnech je paní Marshallová nalezena na pláži zavražděna. Její smrt připomíná Poirotovi dva roky starý zločin, kdy byla také zabita mladá zámožná žena. Rozjede se pátrání, po kterém vyjde najevo, že vrahy jsou Patrick a Christine Redfernovi, kteří si vybírali bohaté ženy, vymámili z nich peníze a následně je zabili. Své zločiny měli do detailu promyšlené a jednali sobecky za účelem uspokojení vlastních potřeb.

Poirot se po odhalení vrahů zachová přesně podle zažitých společenských stereotypů, předá je policii. Z toho lze vyvodit, že uplatnil zásady deontologické a deskriptivní etiky. Tím, že předal pachatele spravedlnosti, splnil jak svou povinnost vůči zákonu, tak požadavky vyspělé společnosti, která vždy volá po potrestání viníků.

V díle *Temný cypřiš*¹⁴ přijíždí Elinor Carlisleová se svým snoubencem Rodem do sídla Hunterbery, kde žije její teta paní Laura Welmanová. O tu se stará mladá Mary Gerrardová, která kromě tety na Novém Zélandu nemá jediného příbuzného. Nedlouho po příjezdu Elinor a Roda je stará paní otrávena. Jelikož nesepsala závěť, vše připadne Elinor, která se však o majetek rozdělí i s Mary, navzdory tomu, že Mary a Rod se do sebe zamilují. Na návštěvě u Elinor je Mary otrávena a umírá. Vše nasvědčuje tomu, že vrahem je Elinor Carlisleová, která se ale tomuto obvinění vehementně brání.

¹³ CHRISTIE, Agatha. *Zlo pod sluncem*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2003, ISBN 80-242-0985-3

¹⁴ CHRISTIE, Agatha. *Temný cypřiš*. Vyd. 1. Překlad Jan Čermák. Praha: Euromedia Group, 1999, ISBN 80-242-0027-9

Jak se ukáže, Mary byla nelegitimní dcerou Laury Welmanové. Obě zavraždila ona tajuplná teta z Nového Zélandu, Paní Hopkinsová, která byla ve skutečnosti sestrou nevlastní matky Mary a také zdravotní sestrou v sídle Hunterbery.

V tomto románu Poirot opět bez milosti předá vraha policii a navíc nejspíš sám cítí jakési zadostiučinění, neboť se jej paní Hopkinsová, při pokusu o uniknutí spravedlnosti, pokusí otrávit. I zde jde tedy o prvky deontologické etiky.

Dalším příkladem jednání Poirota podle deontologie a deskriptivní etiky je román *Smrt lorda Edgwarea*¹⁵. Zde vraždí chladnokrevná a podlá lady Edgwareová. Mohla by se nechat rozvést se svým manželem, ale její milenec, jelikož je katolík, si nemůže vzít rozvedenou ženu. Lady Edgwareová tedy bez okolků zabije manžela a neštítí se zabít ani herečku, která jí v jejím zločinu pomáhala.

Jelikož lady Edgwareová neprojevuje sebemenší lítost, není pro Poirota nijak těžké, předat ji spravedlnosti a vykonat tak to, co společnost žádá.

S příklady etiky povinnosti se setkáváme ve valné většině děl Agathy Christie.

¹⁵ CHRISTIE, Agatha. *Smrt lorda Edgwarea*. 1. vyd. Překlad Marek Roesel. Praha: Zeras, 1993, ISBN 80-901-3135-2.

4.2. ETIKA DŮSLEDKŮ

Tato kapitola popisuje jednání Poirota s ohledem na cílené dobro.

V románu *Vražda Rodgera Ackroyda*¹⁶ umožnil svému příteli a zároveň vrahovi doktoru Sheppardovi, aby spáchal sebevraždu a uchránil tak sebe i svou sestru před ostudou. Toto rozhodnutí je rozporuplné hned z několika důvodů. Už fakt, že doktora nepředal policii, je špatný, ale jak ho mohl nechat vzít si život? Samozřejmě lze říct, že tím je vlastně Sheppard potrestán, zabil, a pak sám přišel o život, ale na druhou stranu, nebyl spíš osvobozen od spravedlivého potrestání z rukou justice? Nemusí snášet pomluvy a odsouzení ostatních lidí ze sousedství, nepůjde do vězení, kde by musel zpytovat svědomí za hřích, který spáchal a čekat na popravu. Poirot ho zkrátka nechá, aby vzal osud do svých rukou. Dá mu možnost volby, buď se vzdát policii, nebo zemřít vlastní rukou, tedy sám je zde v pozici jakéhosi nejvyššího soudce, který blahosklonně dává odsouzení na výběr, který trest je pro něho vhodnější. Mohlo by se s nadsázkou říct, že si hraje na Boha, což je jistě nebezpečné a na detektiva jeho kalibru i zcela nevhodné.

Poirot, jak vyplývá z tohoto románu, jedná podle pravidel utilitarismu. Tím, že doktoru Sheppardovi dopřál možnost volby, osvobodil jeho sestru od hanby, pomluv a nenávistných pohledů okolí. Doktor byl ve vesnici vážená osoba, jeho čin by místní lidé neschválili a následky jeho zločinu by ulpěly na jeho nevinné sestře.

Poirotovo utilitaristické jednání je ale s ohledem na společnost nepřijatelné. V jiných dílech jedná striktně podle deontologie a nedělá mu problém předat vrahy justici. Proto je zvláštní, že tentokrát zajistil blaho ženě, kterou si sice oblíbil, ale velcí přátelé nebyli a má najednou zábrany jednat podle zákona.

Pokud by Agatha Christie v dalších příbězích nezpodobnila Poirota jako puritánského moralistu, mohlo by se z tohoto románu zdát, že je Belgičan velkorysý a milosrdný. Nic však nemůže být dál pravdě, proto je tento Poirotův poklesek zcela nepochopitelný.

Dalším a nejspíš nejzajímavějším příkladem Poirotova nevyzpytatelného chování je dílo *Vražda v Orient – Expressu*.¹⁷

¹⁶ CHRISTIE, Agatha. *Vražda Rogera Ackroyda*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Knižní klub, 1993, ISBN 80-856-3413-9

¹⁷ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expressu*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 1994, 214 s. ISBN 80-717-6032-3.

Zde se vyskytuje hned dvanáct vrahů, což je samo o sobě dost velké sousto i pro tak znamenitého detektiva a nakonec nebude jeho zásluhou potrestán ani jeden.

Tento román je velmi rozporuplný. Pan Ratchett, který byl v tomto díle zavražděn, je sám vrahem, který s úspěchem uniká spravedlnosti už celá dlouhá léta. Kdysi unesl a zabil malou nevinnou holčičku, ale nikdy nebyl dopaden. Navíc měl jeho zločin neblahý dopad na několik lidí z okruhu rodiny malé Daisy.

Každý z cestujících v Orient-Expresu je nějakým způsobem v Ratchettově případu zainteresován, většinou jsou to příbuzní těch, kterým bylo díky vraždě Daisy ukřivděno a ublíženo. Rozhodnou se proto vzít spravedlnost do svých rukou. Je to vlastně jedno velké spiknutí, kdy se na jedné vraždě podílí úplně všichni, za účelem dosažení vyššího dobra. Jednají tedy na základě pragmatické etiky, kdy o morálnosti rozhodují výsledky a ne způsob jejího dosažení.

Když Poirot vyšetří, jak to všechno bylo, pozná všechny okolnosti starého případu a vyslechne často bolestné osudy cestujících vlaku, nastává u něj ohromné etické dilema a musí si sáhnout hluboko do svědomí. Co je v tuto chvíli větší zlo? Nechat uniknout vrahy a žít s pocitem, že selhal, nebo nechat odsoudit dvanáct zoufalých lidí, kteří měli každý svůj důvod pro pomstu za ohavný zločin? Jak se rozhodnout, jak překonat svou ješitnost a smysl pro pevný řád věcí?

To, že se tucet cestujících stal vrahy, bylo přece pouze výsledkem neschopnosti policejních orgánů, které nedopadly a neodsoudily viníka dávného zločinu.

Poirot svede vnitřní boj a nakonec se rozhodne pro, dle mého názoru, správné řešení. Pan Ratchett byl skutečně stvůra, schopná zavraždit malé dítě. Jeho vlastní smrt nebyla jen chladnokrevná pomsta několika lidí, bylo to potrestání odporného zločinu. Poučení z tohoto románu, co se týče Poirotova jednání je, že i když se snaží jednat jako chladný detektiv, ochotný za každou cenu dodržovat zákony a pravidla, uvnitř je jen člověk plný emocí, jako každý jiný. V tomto případě je jeho slítování zcela na místě – život dvanácti lidí byl už jednou poznamenán nepotrestaným zločinem a bylo by skutečně kruté, zničit jej docela.

Jedná se zde tedy rozhodně o utilitarismus. Lidé zapletení do tohoto zločinu už vytrpěli dost, a pokud by je Poirot předal policii, jejich bolest by nikdy neskončila. Zajistil jim tedy blaho a prospěch. Blaho tím, že nebudou za svůj čin odsouzeni a prospěchem pro ně byla možnost pomsty.

U Poirota se zde tedy projevuje etika odpovědnosti, musí se ve svém svědomí vyrovnat s faktem, že propustil dvanáct vrahů, ale než tak učiní, své jednání podrobuje morálnímu hodnocení.

Poirotovou velkou slabinou byla hraběnka Vera Rossakoffová. V příbězích, kde tato dáma vystupovala, si Agatha Christie se svým hrdinou a jeho smyslem pro čest opravdu pohrála. Každopádně jej velmi polidštila a dokázala, že není až tak nudný a ctihodný suchar, ale dřímá v něm i netušená vášeň.

Navzdory tomu, že je Vera Rossakoffová zdatnou zlodějkou a ctít zákony se jí vůbec nedaří, Poirot je kvůli ní schopen, porušit své zásady a po odhalení jejich nepravostí ji velkomyslně nechat jít. Jistě – v případě hraběnky se nejedná o hrdelní zločiny, ale přece jde v kontextu Poirotovy osobnosti o velký ústupek z jeho strany. Co se týče hraběnky, Poirot jedná individualisticky. Její svobodu a zájmy staví nad prospěch společnosti, pro kterou určitě není přínosem, že v jejích řadách se vyskytuje zlodějka.

Každopádně, hned v prvním příběhu *Dvoji stopa*¹⁸, je u něho patrný jistý alibismus, když rozhodnutí o tom, zda půjde hraběnka za krádež diamantů do vězení či ne, nechává na oběti loupeže. Vzhledem k tomu, že se zločin odehrál v kruzích smetánky, která si nelibuje ve skandálech, hraběnka měla štěstí. Přistihne ji při krádeži drahých kamenů a noblesa s jakou se Rossakoffová vzdá, mu naprosto učaruje. Poirot díky ní pomýšlí i na odchod do důchodu a dokonce svatbu, ale hraběnka je příliš nezkrotná a proto zůstane jen u platonické lásky, která ale i po dvaceti letech u Poirota trvá. V povídce *Únos Kerbera*¹⁹, kdy potkává hraběnku po letech, jí pomůže a zbaví podezření z krádeže drahých kamenů a distribuce drog.

Velmi důležitým milníkem, co se týče Poirotova jednání, je román *Opona*²⁰. Zde je popsán poslední Poirotův případ a na konci knihy sám detektiv umírá. Vše se odehrává v sídle Styles, kde se udál i Poirotův první případ. Sem přijíždí na Poirotovu písemnou žádost kapitán Hasting a nalezne zde detektiva upoutaného na kolečkové křeslo, sužovaného artritidou a čekajícího pouze na smrt.

¹⁸ CHRISTIE, Agatha. *Rané případy Hercula Poirota*. Vyd. 1. Překlad Běla Dintrová. Praha: Knižní klub, 2007, ISBN 978-80-242-1863-2

¹⁹ CHRISTIE, Agatha. *Herkulovské úkoly pro Hercula Poirota*. Vyd. 2. Překlad Věra Heroldová-Šťovičková. Praha: Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1562-4

²⁰ CHRISTIE, Agatha. *Opona*. Vyd.1. Překlad Marta Staňková. Praha: Odeon, 1979, ISBN 01-066-79

Jak se ale ukáže, ony pověstné „šedé buňky mozkové“ Hercula Poirota pořád fungují a detektiv je připraven vyřešit svůj poslední případ před odchodem na věčnost. Děj se točí kolem několik případů, které byly spáchány v různých městech, různými lidmi. Jedno mají však společné, pokaždé je jasný viník a příčina vraždy. Poirot se ale svěřil Hastingsovi, že do zločinů je zapletený jistý pan X, který má co do činění se všemi případy.

Podle Poirota je pan X mezi hosty ve Styles a zřejmě se chystá provést další ze svých činů. Řešení tohoto případu se dozvídáme na konci knihy, nikoliv však z úst Poirota, ale z dopisu, který napsal Hastingsovi před smrtí. Svěřuje se mu, že viníkem byl jistý pan Norton, který sice sám nikdy nezabil, ale byl tak dobrým manipulátorem, že dokázal vložit do hlav nevinných obětí takové myšlenky a pohnutky, které je dovedly až k samotnému činu vraždy. Policie je samozřejmě na takového zločince krátká, nemůže někoho odsoudit jen proto, že „našeptává“ lidem.

Finále této knihy je skutečně šokující. Z dopisu vyplývá, že Hercule Poirot, člověk, který nade vše ctil život, Nortona sám zabil!

Hastingsovi to vysvětluje: *„Mým celoživotním posláním bylo zachraňovat nevinné – předcházet vraždě – a tato vražda, to byl jediný způsob, jak jsem mohl své poslání splnit“.*²¹

Tímto výrokem si vlastně sám protirečí. Zapřísáhl se zabraňovat vraždám, ale sám jednu spáchal. Je jasné, že mu šlo o obecné blaho, a proto jednal v zájmu společnosti, neboli podle pravidel kolektivismu. Poirot chtěl pouze vykonat spravedlnost, která, jak věděl, by prostřednictvím policie nikdy vykonána nebyla. Z hlediska úřadů nebyl Norton nebezpečný pro společnost a nebyl proti němu jediný důkaz, že by spáchal zločin. Ovšem z hlediska lidského rozumu byl tento člověk nebezpečný manipulátor a sadista, který se vyžíval v utrpení druhých a na nikoho nebral ohled. Proto se Poirot rozhodl, že na konci své kariéry vykoná poslední, podle něj dobrý skutek, prospěšný pro společnost. Jednal tedy podle epikie, zachoval se tak, jak mu velelo vnitřní přesvědčení, navzdory tomu, že se neshodovalo s literou zákona.

²¹ CHRISTIE, Agatha. *Opona*. Vyd.1. Překlad Marta Staňková. Praha: Odeon, 1979, str. 178, ISBN 01-066-79

4.3. SROVNÁNÍ

Jednání Hercula Poirota bylo téměř vždy příkladné, i když by mnozí třeba činili jinak. V několika případech se však ukázalo, že ač morálka a etika striktně odmítají vraždu, dá se někdy takto závažný zločin ospravedlnit.

Poirotovo jednání je v několika případech řízeno utilitarismem, ale jinak je spíše bytostí deontologicky smýšlející, uplatňující deskriptivní a pragmatickou etiku. Nemá falešné iluze o lidech a neomezuje se jen na racionální stránku, ale i když dokáže člověka přijmout se všemi jeho klady i zápory, většinou to pro něho není důvod, aby cokoliv prominul a bral jako polehčující okolnost.

5. VÝVOJ A PROMĚNA TVORBY AGATHY CHRISTIE

Agatha Christie začala uvažovat o psaní, když pracovala ve výdejně léků, kde se jí pod ruku dostalo velké množství jedů, které byly v jejích dílech ve většině případů vražednou zbraní.

Za války byla její matka nucena pronajímat rodinné sídlo Ashfield uprchlíkům. Tato událost inspirovala Agathu k napsání jejího prvního románu *Záhada na zámku Styles*²², kde bohatá paní Ingelthorpová také pomáhá cizincům, prchajícím před válkou do Anglie. Tehdy se také zrodila její nejvýraznější postava – detektiv Hercule Poirot.

Do svých děl vkládala Agatha Christie i vlastní osobní prožitky. V začátcích její tvorby od roku 1916, kdy si poprvé vyzkoušela své spisovatelské schopnosti, do roku 1927 se děj každého románu většinou odehrával v nějakém sídle. Příkladem jsou třeba romány *Vražda na golfovém hřišti*²³ či *Vražda Rodgera Ackroyda*²⁴.

V roce 1928 vyšel román *Záhada modrého vlaku*²⁵, který věnovala svým přátelům, a byl jakýmsi předělem za jejím smutným obdobím, kdy jí v roce 1926 zemřela matka, následoval rozvod s manželem a proběhla aféra s Agathiným tajemným zmizením.

Po vydání knihy odjela Christie na Střední východ, kde poznala svého druhého manžela Maxe Mallowana a začalo další, nepochybně šťastnější a plodnější období její tvorby.

Její knihy z rozmezí roků 1932 až po poslední o Poirotovi z roku 1975 se značně lišily od jejích raných děl. Zatímco v předchozím období Poirot nerad cestuje a jezdí jen na návštěvy do honosných sídel, v období kdy Agatha podnikala archeologické expedice s Maxem, také Poirot si dopřává dovolené v exotických zemích. Dokazují to romány *Vražda v Mezopotámii*²⁶, *Smrt na Nilu*²⁷ či *Zlo pod sluncem*²⁸.

²² CHRISTIE, Agatha. *Záhada na zámku Styles*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Ikar, 2001, ISBN 80-242-0510-6

²³ CHRISTIE, Agatha. *Vražda na golfovém hřišti*. 1. vyd. Překlad Běla Dintrová. Praha: Melantrich, 1992, ISBN 80-702-3140-8

²⁴ CHRISTIE, Agatha. *Vražda Rogera Ackroyda*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Knižní klub, 1993, ISBN 80-856-3413-9

²⁵ CHRISTIE, Agatha. *Záhada Modrého vlaku*. Vyd. 1. Překlad Věra Poláčková. Praha: Knižní klub, 1999, ISBN 80-717-6885-5

²⁶ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Mezopotámii*. 1. vyd. Překlad Jan Zábrana. Praha: Orbis, 1991, ISBN 11-058-69

Agatha byla členkou Detektivního klubu, do kterého mimo jiné patřil i Ronald Knox. Byl katolickým knězem a milovníkem detektivních příběhů, které nejenom četl, ale také sám psal. Na základě toho sestavil jakési etické desatero, kterého by se měl držet každý autor při tvorbě detektivního románu.

Toto desatero zní:

- „1) *Zločinec musí být někdo, o němž je zmínka brzy na začátku příběhu.*
- 2) *Všechny nadpřirozené nebo nepřirozené faktory jsou zcela vyloučeny.*
- 3) *Není přípustná víc než jedna tajná místnost nebo chodba. I ta je přípustná pouze tehdy, odehrává-li se děj ve stavbě, kde lze takové zařízení předpokládat.*
- 4) *Nesmí být použito žádného dosud neobjeveného jedu ani přístrojů a metod, které vyžadují dlouhého vědeckého vysvětlování na konci příběhů.*
- 5) *V příběhu nesmí vystupovat žádný Číňan. (Nejedná se o rasismus, ale o averzi proti nejzprofanovanější rekvizitě šestákových detektivek)*
- 6) *K řešení nesmí detektivovi dopomoci náhoda ani nesmí být veden nevysvětlitelnou intuící.*
- 7) *Pachatelem nesmí být sám detektiv.*
- 8) *Detektiv nesmí odkrýt žádnou stopu, aniž ji hned neodhalí také čtenáři.*
- 9) *Duchem chudý přítel detektivův, jeho „Watson“ nesmí zatajit žádné myšlenky, které se mu honí v hlavě. Musí mít inteligenci mírně, ale jen velmi mírně podprůměrnou.*
- 10) *Nesmí se vyskytovat dvojčata ani dvojníci.*”²⁹

Agatha jako členka Detektivního klubu měla toto desatero ctít, ale hned v několika svých dílech jej rozmetala na kusy.

Největší povyk vyvolal román *Vražda Rodgera Ackroyda*³⁰, který jí ale přinesl publicitu, vyšvihl ji mezi přední spisovatele detektivek a stal se jedním z nejoblíbenějších a nejčtenějších děl slavné spisovatelky. Tento román je neobvyklý

²⁷ CHRISTIE, Agatha. *Smrt na Nilu*. Vyd. 3. v tomto překladu a v Knižním klubu 2. Překlad Drahomíra Hliníková. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2004, 284 s. ISBN 80-242-1116-5

²⁸ CHRISTIE, Agatha. *Zlo pod sluncem*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2003, 214 s. ISBN 80-242-0985-3.

²⁹ ŠKVORECKÝ, Josef. *Hříchy pro pátera Knoxe: detektivní divertimento*. 1. vyd. v ČSFR. Překlad Věra Heroldová-Šťovičková. Praha: Mladá fronta, 1991, str. 9, ISBN 80-204-0229-2

³⁰ CHRISTIE, Agatha. *Vražda Rogera Ackroyda*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Knižní klub, 1993, ISBN 80-856-3413-9

tím, že osobou vypravěče je samotný vrah, který zde přesně popisuje svůj zločin a pohnutky k němu. Christie tímto porušila sedmý bod Knoxova desatera.

V době kdy román vyšel, bylo něco takového nevídané a spisovatelce se dostalo nejedné ostré kritiky. Na její obranu vystoupila její kolegyně, spisovatelka Dorothy Sayersová spolu s dalšími autory, kteří tvrdili, že Agatha čtenářům poskytla veškeré stopy, aby se sami mohli dopátrat, kdo je vrahem. Důležité ovšem je, že ačkoli Christie zjevně nepotěšila pátera Knoxe, tento počín jí přinesl velkou slávu.

Dalším případem byl román *Sloni mají paměť*³¹. Agatha Christie zde porušila hned dvě pravidla desatera – bod první a poslední. V této knize vystupují dvojčata a o existenci toho druhého se poněkud zmatený čtenář dozvídá až na samém konci. Toto dílo je obecně považováno za jedno z nejslabších z autorčiny tvorby.

K velice kontroverznímu porušení desatera, konkrétně sedmého bodu, došlo v románu *Opona*³². Zde se totiž vrahem stává detektiv, od kterého bychom to čekali nejméně – sám Hercule Poirot.

Agatha Christie, zruděná léty, strávenými s excentrickým Belgičanem mu přichystala, dle mého názoru, neúměrně krutý konec. Nechala ho zemřít téměř nemohoucího, plešatého, bez svého pověstného kníru, a navíc mu na sklonku jeho života přisoudila roli vraha.

V tomto díle nemá autorka s Poirotem téměř žádné slítování a je znát, že už ho měla opravdu dost – k velkému zklamání a nevoli svých věrných čtenářů.

Agatha se po třiceti letech působení v Detektivním klubu stala jeho prezidentkou, ale stanovila si podmínku, že nebude muset pronášet žádné proslovy. Nerada se prezentovala na veřejnosti, před zraky diváků byla nesvá a ostýchává.

Tvorba Agathy Christie je i v dnešní době velmi čtivá a nepůsobí archaicky. Zaujme čtenáře nejen složitými zápletkami, často šokujícím vyvrcholením a napětím do poslední kapitoly, ale i perfektními znalostmi prostředí, policejních postupů a vražedných zbraní, především jedů. Agatha Christie dávala do svých knih mnoho ze sebe sama, svých zkušeností a životních zvrátů. Má dar preciznosti při vykreslování postav a jejich povahových vlastností a nechybí jí břitkost a vtip v popisu poklesků a neřestí příslušníků různých společenských tříd. Její díla nejsou lacinými detektivkami,

³¹ CHRISTIE, Agatha. *Sloni mají paměť*. Vyd.1. Překlad Zuzana Tausingerová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-856-3477-5

³² CHRISTIE, Agatha. *Opona*. Vyd.1. Překlad Marta Staňková. Praha: Odeon, 1979, ISBN 01-066-79

při kterých by čtenář mohl takzvaně „vypnout hlavu“, ale skutečně excelentními romány se všemi atributy, které nesmí postrádat žádná dobrá detektivka.

Z etického hlediska lze v románech Agathy Christie nalézt mnoho použitých směrů a principů – etiku odpovědnosti a povinnosti, utilitarismus i deontologické a axiologické otázky normativní etiky. Některé z jejích postav jednají podle zásad deskriptivní etiky, některé vyznávají etiku autonomie a najdou se mezi nimi i mnozí hédonisté, a pak samozřejmě i ti, kteří o jakémkoli etickém či morálním chování nejspíš nikdy neslyšeli. V několika jejích dílech lze také postřehnout principy epikie, kdy postavy jednají tak, aby naplnily literu zákona nejen podle norem, ale i podle svého hlubokého přesvědčení, že nepotrestané zlo musí být napraveno i za cenu dalšího zločinu.

6. MYŠLENÍ VRAHŮ A POHNUTKY VEDOUcí KE SPÁCHÁNÍ TRESTNÝCH ČINŮ

Každý román Agathy Christie se dá popsat samostatně a nad každým se můžeme zamýšlet, jaké měl kdo pohnutky a proč se něco stalo právě takhle.

Například v románu *Záhada na zámku Styles*³³ je zabita majitelka stejnojmenného sídla, paní Emily Ingelthorpová. Vrahy jsou její o mnoho let mladší manžel a přítelkyně, která s Inglethorpovými žila ve společné domácnosti a měla Emilyinu plnou důvěru. Ačkoli mezi touto dvojicí zuří navenek válka, nakonec se ukáže, že byli milenci, ochotni vraždit kvůli vidině bohatství. Jejich zločin byl nelítostný, chladnokrevný a promyšlený do posledního detailu – včetně plánu, jak dosáhnout Inglethorpova zatčení a podstrčit falešné důkazy, aby už později nemohl být za stejný zločin odsouzen.

V tomto díle se objevují otázky ohledně etiky a morálky, nejen v jednání samotných vrahů, kdy je těžké rozhodnout, který z nich se zachoval hůř, zda nevěrný manžel nebo přítelkyně, které paní Inglethorpová poskytla střechu nad hlavou. Je zde totiž ještě jeden morální aspekt, a to v situacích, kdy mají ostatní obyvatelé Styles tendenci chránit toho, koho milují i za cenu vlastního obvinění. Na jedné straně je asi ušlechtilé, že nechtějí, aby milovaná osoba byla potrestána za údajný zločin, a raději by vzali vinu na sebe – jednájí tedy vyloženě utilitaristicky, ale na straně druhé musejí žít s vědomím, že možná chrání vraha, který byl schopen tak bezcitného činu. Každý si může na takovéto rozhodnutí utvořit vlastní názor. Pro někoho je ochrana rodiny a přátel prioritní, ale jiní chtějí konat vyšší dobro v podobě spravedlnosti.

V dalším románu *Vražda na golfovém hřišti*³⁴ se také objevují dva vrazi. Prvním je Paul Renauld, který kdysi, spolu se svou milenkou, zabil jejího manžela a nebyl za tento čin potrestán. Nyní vraždí znovu, jen proto, aby unikl před vydíráním své bývalé spolupachatelky. Už samozřejmě první vražda je amorální, ale tato druhá je o to víc zavrženíhodná, že obětí je nevinný tulák, který má posloužit jako zástěrka, aby Renauld mohl naoko zemřít a změnit svou identitu. Ironií osudu se však sám Paul Renauld skutečně umírá, a to rukou mladé vražednice, dcery své bývalé milenky.

³³ CHRISTIE, Agatha. *Záhada na zámku Styles*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Ikar, 2001, ISBN 80-242-0510-6

³⁴ CHRISTIE, Agatha. *Vražda na golfovém hřišti*. 1. vyd. Překlad Běla Dintrová. Praha: Melantrich, 1992, ISBN 80-702-3140-8.

Dívka však nevráždí z žádných omluvitelných nebo aspoň pochopitelných pohnutek, hlavní roli zde opět hraje peníze.

Také v této knize s velmi komplikovanou zápletkou najdeme několik etických dilemat. Je zde okruh lidí, z nichž ani jeden o sobě nemůže prohlásit, že je bez viny. Každý z nich jedná egoisticky a pouze za účelem vlastního prospěchu jsou ochotni jít i přes mrtvoly. Nacházíme tu však i prvky utilitarismu u vedlejších postav, které neváhají nastavit krk za své milované, když se tito ocitnou v podezření.

V díle *Dům na úskalí*³⁵ se opět objevuje téma touhy po majetku.

Představuje se zde hlavní postava Nick Buckleyová, které, jak se zdá, kdosi usiluje o život, protože ji chce připravit o rodinné sídlo. Nick se stávají nejrůznější nehody, ze kterých ale vždy vyvázne bez větší újmy. Potom je však zabita její sestřenice Maggie a každý věří, že obětí měla být Nick.

Poirot však nakonec dokáže, že sympatická a všemi litovaná Nick Buckleyová všechny rafinované útoky na svou osobu naplánovala i zrealizovala a svou bohatou sestřenicí zavraždila. Sama byla totiž na mizině, a tak neváhala, chladnokrevně zabít pro peníze ve své vlastní rodině.

I v tomto románu je výborně popsán charakter mazané, egoistické vražedkyně, která jedná bez skrupulí ve svůj prospěch.

Agatha Christie se tématem majetku a jeho získání za každou cenu zabývala ve svých dílech nejčastěji. Mám pocit, že od dob její spisovatelské kariéry se v tomto ohledu příliš nezměnilo. I v současnosti se mnozí lidé snaží získat peníze jakýmkoli způsobem a neštítí se pro ně udělat cokoli – loupit, krást, podvádět i vraždit.

Asi nejlépe propracované příběhy o touze po majetku a bezcitnosti těch, kteří po něm nezdravě baží, popsala Christie ve svých románech *Po pohřbu*³⁶, *Smrt na Nilu*³⁷, *Temný cypřiš*³⁸ nebo *Zlo pod sluncem*³⁹.

Dalším motivem, který se často objevuje v jejích knihách, je pomsta.

³⁵ CHRISTIE, Agatha. *Dům na úskalí*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 2005, ISBN 80-242-1391-5

³⁶ CHRISTIE, Agatha. *Po pohřbu*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2004, ISBN 80-242-1276-5

³⁷ CHRISTIE, Agatha. *Smrt na Nilu*. Vyd. 3. v tomto překladu a v Knižním klubu 2. Překlad Drahomíra Hliníková. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2004, ISBN 80-242-1116-5

³⁸ CHRISTIE, Agatha. *Temný cypřiš*. Vyd. 1. Překlad Jan Čermák. Praha: Euromedia Group, 1999, ISBN 80-242-0027-9

³⁹ CHRISTIE, Agatha. *Zlo pod sluncem*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2003, ISBN 80-242-0985-3

V předchozím tématu peněz asi není pochyb o neetičnosti jednání vrahů, ovšem pomsta je něco, nad čím se můžeme dlouze zamýšlet a klást si mnohé etické otázky.

Každý, komu se stala křivda, byl nespravedlivě obviněn nebo nedosáhl zadostiučinění za něco, co poznamenalo jeho život, může mít svůj důvod pro osobní pomstu. V takovém případě lze polemizovat, zda ten, kdo vezme spravedlnost do svých rukou, je v právu. Vzít někomu život, ať už z jakéhokoli, třeba i sebeušlechtilějšího důvodu, je přece stejný zločin jako ten, který měl být potrestán. Lidé, řídící se přísnou morálkou a vyznávající starověkou právní normu „oko za oko, zub za zub“ se podle mého názoru nikdy nedočkají skutečné satisfakce, protože jejich život už bude navždy poznamenán vlastním zlým skutkem. Spravedlnost je vykonána, ale porušením příkázání „Nezabiješ“ se člověk vydává na pospas svému svědomí a jeho doživotním výčítkám.

Pomsta může být činem zhrzené milenky, tak jak je to například v románu *Pět malých prasátek*⁴⁰ nebo může jít o zoufalý akt lidí, které zklamala světská spravedlnost – nejlépe popsany v knize *Vražda v Orient-Expresu*⁴¹, ale pomsta se stává i letitou záležitostí, kdy pro ni člověk, dusící v sobě nenávisť, doslova žije a plánuje ji do sebemenšího detailu, jako v románech *Vánoce Hercula Poirota*⁴² či *Vražda v Mezopotámii*.⁴³

V knize *Pět malých prasátek*⁴⁴ se kromě hlavního motivu pomsty vyskytuje i silné téma sebeobětování, které Christie zopakovala i v několika svých dalších knihách.

Caroline Craleová byla odsouzena za vraždu svého manžela Amyase a zemřela ve vězení. Dcera Carla však nevěří, že matka mohla něco takového spáchat a touží očistit její jméno. Jak vyjde najevo, Caroline si myslela, že Amyase zabila její sestra Angela, kterou tím, že na sebe vezme vinu, bude chránit. V mládí totiž Angele způsobila zranění, díky kterému byla slepá na jedno oko.

⁴⁰ CHRISTIE, Agatha. *Pět malých prasátek*. 2. vyd. Překlad Ma-Fa. Praha: Mladá fronta, 1969, ISBN 23-014-69

⁴¹ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expresu*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 1994, 214 s. ISBN 80-717-6032-3

⁴² CHRISTIE, Agatha. *Vánoce Hercula Poirota*. Vyd. 1. Překlad Vlasta Hofbauerová. Praha: Knižní klub, 1999, ISBN 80-242-0142-9

⁴³ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Mezopotámii*. 1. vyd. Překlad Jan Zábrana. Praha: Orbis, 1991, ISBN 11-058-69

⁴⁴ CHRISTIE, Agatha. *Pět malých prasátek*. 2. vyd. Překlad Ma-Fa. Praha: Mladá fronta, 1969, ISBN 23-014-69

Caroline zde tedy vystupuje v roli mučedníka, který celý život zpytuje svědomí za svou dávnou chybu a má pocit, že vykoupit se může jedině osobní obětí. Jak se ale díky její dceři po letech ukáže, Carolinina oběť byla bezdůvodná. Amyase ve skutečnosti zavraždila jeho milenka a udělala vše pro to, aby vina padla na paní Craleovou.

V tomto příběhu se vyskytuje mnoho důvodů k zamyšlení. Caroline si myslela, že koná správně a snad i hrdinsky, když se zastane sestry a sama třeba i zemře. Avšak její etika autonomie se nakonec ukáže jako kontraproduktivní. Nejvíc totiž ublížila své nevinné dceři, která musela celá léta žít s pomyšlením, že její matka je možná vražedkyně. A přestože se jí nakonec podaří, sejmut stigma viny z matčiny památky, musí se vyrovnávat s tím, že její smrt byla úplně zbytečná a ona zůstala bez obou rodičů.

Dalším případem sebeobětování, které má za cíl ochránit milovanou osobu a ve svém důsledku jí vlastně ublíží, můžeme číst v románu *Sloni mají paměť*⁴⁵. Zde se též objevuje třetí nejběžnější motiv zločinů v díle Agathy Christie – vražda za účelem zakrytí starého činu.

Molly a Dolly jsou dvojčata. Dolly je psychicky labilní a v záchvatech vzteku ubližuje dětem. Mimo jiné také žárlí na svou sestru do takové míry, až ji při jedné procházce shodí ze skály. Molly najde manžel Alastair a její dobrá přítelkyně a polomrtvá žena je před smrtí prosí, aby Dolly neudali a ochránili ji. Tím vzniká složitý plán, při kterém si sestry vymění identitu. Z mrtvé Molly se stává Dolly a naopak. Dlouhou dobu se Alastairovi daří tajit, že jeho manželka byla ve skutečnosti zavražděna a on žije s její dvojnicí, ale nakonec ho dostihnou důsledky jeho slibu Molly. Nemůže si odpustit, že jí vyhověl a stále hlouběji narušená Dolly se navíc stává nebezpečnou pro jeho dceru Celií a další děti z okolí. Proto se rozhodne pro velice extrémní řešení – Dolly zastřelí a vzápětí obrátí zbraň proti sobě. Stejně jako Carla v *Pěti malých prasátkách*⁴⁶ i Celie zde po letech hledá pravdu, která vůbec není příjemná a místo ulehčení přináší řadu palčivých otázek.

⁴⁵ CHRISTIE, Agatha. *Sloni mají paměť*. Vyd.1. Překlad Zuzana Tausingerová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-856-3477-5

⁴⁶ CHRISTIE, Agatha. *Pět malých prasátek*. 2. vyd. Překlad Ma-Fa. Praha: Mladá fronta, 1969, ISBN 23-014-69

Jak vůbec mohla její umírající matka žádat po svém manželovi takovou oběť a za každou cenu chránit psychicky labilní sestru? Jak mohla tolik milovat někoho, kdo jí samotné způsobil smrt a celé rodině nesmírné trápení? Je očividné, že Molly vzala křesťanské pořekadlo „Miluj bližního svého“ skutečně vážně, ale komu vlastně svou etikou odpovědnosti prospěla? Podle mého názoru je pro člověka daleko přirozenější, nenávidět někoho, kdo nám ubližuje a snažit se, aby došel zaslouženého trestu, tedy jednat podle kritérií normativní etiky. Tomu jistě věřila i sama Agatha Christie, soudě podle toho, že ve svých románech s chutí nechávala zabíjet ty, kteří už dříve spáchali odsouzeníhodný zločin.

Druhým dilematem této knihy je vražda a sebevražda, které spáchal Alastair. Je nejspíš ušlechtilé, že chtěl chránit svou dceru před Dolly, která už dětem několikrát ublížila, ale k tomuto činu nemuselo nikdy dojít, pokud by neposlechl svou ženu a jednal podle deontologie a běžných norem zákona. Takhle jen připravil malou Celií o oba rodiče beze slova vysvětlení a nechal ji žít v nejistotě, co se v její rodině vlastně stalo. Dá se argumentovat, že Alastair konal vyšší dobro, když zabil Dolly a tím nejspíš zachránil život Celií, ale mohl být jen pouhý sobec a slaboch, který se chtěl zbavit problémů a pocitu viny, bez ohledu na dopad jeho rozhodnutí na zbytek rodiny.

Zakrytí starého zločinu novým se stalo tématem i dalších knih, například *Nástrahy zubařského křesla*⁴⁷, *Hra na vraždu*⁴⁸ nebo *Kočka mezi holuby*⁴⁹.

Mezi těmito „zastíracími“ zločiny vystupuje do popředí téma nahodilých vražd nevinných lidí, které mají sloužit jen na odvrácení pozornosti. Jde podle mého názoru o ten nejamornálnější čin, který může zločinec spáchat.

V díle Agathy Christie se nevyskytují typické sériové nebo masové vraždy, ale v několika svých knihách se tomuto tématu přiblížila. Jde především o romány *Vraždy podle abecedy*⁵⁰, *Smrt lorda Edgwarea*⁵¹ nebo *Smrt staré posluhovačky*⁵².

⁴⁷ CHRISTIE, Agatha. *Nástrahy zubařského křesla*. Vyd. 1. Překlad Jan Čermák. Praha: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0701-X

⁴⁸ CHRISTIE, Agatha. *Hra na vraždu*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0648-X

⁴⁹ CHRISTIE, Agatha. *Kočka mezi holuby*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2007, ISBN 978-802-4218-946

⁵⁰ CHRISTIE, Agatha. *Tříkrát Hercule Poirot*. Vyd. 1., Překlad Eva Kondrysová, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963, ISBN 01-157-63

⁵¹ CHRISTIE, Agatha. *Smrt lorda Edgwarea*. 1. vyd. Překlad Marek Roesel. Praha: Zeras, 1993, ISBN 80-901-3135-2

Ve Vraždách podle abecedy se odehrají čtyři vraždy. Vypadá to, že vrah zabije náhodně vybrané lidi jen kvůli počátečním písmenům jejich příjmení. Jsou to paní Ascherová, paní Bernardová, milionář pan Clarke a pan Downes. Hlavním podezřelým je válečný veterán a nyní podomní prodejce pan Cast, který trpí epileptickými záchvaty a výpadky paměti. Na konci se ale dozvídáme, že důležitá byla pouze třetí vražda pana Clarka. Zabíjí ho jeho bratr Franklin, který chtěl zdědit peníze. Pro svůj zločin proto vymyslel ohavný plán, kdy chtěl vinu svalit na nebožehého pana Casta a ještě vše zamaskovat tím, že se jedná o náhodné vraždy podle abecedy, nikoliv zločin pro peníze.

Čin Franklina Clarka je hrůzný z několika důvodů. Nejen, že zabíjí vlastního bratra což je samo o sobě špatné, ale navíc se snažil vše zamaskovat zabitím dalších tří lidí, kteří s ním neměli nic společného. Aby toho nebylo málo, dělal vše proto, aby byl obviněn naivní a snadno ovlivnitelný nemocný člověk.

Zajímavým dílem z pohledu pohnutek k vraždě je román *Karty na stole*⁵³.

Vystupuje zde tajemný a hrozivý pan Sheitana, který má v oblíbě „sběr“ nepotrestaných vrahů. Pořádá spoustu večírků a na jeden z nich pozve i Hercula Poirota, společně s jeho přáteli, kteří mají co dočinění s vyšetřováním zločinů. Spisovatelku Oliverovou, plukovníka Race z tajné služby a inspektora Battlea. Poirotův zájem vzbudí Sheitanův slib, že večírků se zúčastní i čtyři vrazi, kteří se dosud úspěšně vyhýbali spravedlnosti. Prvním je doktor Roberts, který zabíjí pana Craddocka a následně i jeho ženu, se kterou měl poměr. Druhá je paní Lorrimerová, vražedkyně vlastního manžela. Třetím je major Despard, který v sebeobraně zastřelil manžela ženy, která se do něho bezhlavě zamilovala. Poslední je slečna Meredithová, zlodějka a travička.

Na první pohled se jedná o obyčejný večírek s bridgem, vše se ale hostiteli vymkne z rukou, když je nalezen v křesle s nožem v hrudi. Případ se zdá velmi zapeklitý, neboť všichni se nacházejí v jedné místnosti a tudíž vrah zabíjel před zraky všech přítomných. Po napínavém pátrání a další vraždě je usvědčen doktor Roberts.

V tomto románu je nejen zajímavé, sledovat charaktery a morální pohnutky čtyř neusvědčených vrahů, ale vybízí zde k zamyšlení především chování pana Sheitany. Snažil se hrát si na Boha, ale jak dopadl? Jak si mohl myslet, že on je ten spravedlivý a schopný posoudit, jaký trest si „exempláře“ z jeho sbírky zaslouží?

⁵² CHRISTIE, Agatha. *Tříkrát Hercule Poirot*. Vyd. 1., Překlad Eva Kondrysová, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963, ISBN 01-157-63

⁵³ CHRISTIE, Agatha. *Karty na stole*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2002, ISBN 80-242-0859-8

Myslím, že z jeho pohledu se nejednalo o žádnou etiku a snahu potrestat nepotrestané, ale spíše o zábavu. Dělal mu dobře, když kolem sebe shromažďoval vrahy, dával jim najevo, že zná jejich příběh, a poté provokativně pozoroval jejich chování a reakce. Jeho neopatrnost a lehkomyšlnost se mu ale staly osudnými. Své smrti však mohl zabránit.

Vyvstává zde tedy otázka, kdo je morálně horší, jestli vrazi nebo člověk, který vrahy nepředá spravedlnosti a raději je využívá pro své zvrácené potěšení. Nejspíš by každý řekl, že rozhodně vrazi, protože vzali život nevinným lidem, ale pan Sheitana, tím že se zachoval neeticky, jim poskytl možnost zabít dál, pokud by chtěli. V případě dalších vražd by tedy byla krev i na jeho rukách a to z něj činí, podle mě, člověka stejně nemorálního, jako jsou ti ostatní.

V závěru tohoto díla prohlašuje inspektor Battle:

*„Žádná lidská bytost nemá právo soudit druhé a brát spravedlnost do vlastních rukou.“*⁵⁴ A plukovník Race rezignovaně odpovídá:

*„Stává se to, Battle – stává se to.“*⁵⁵

Výrokem inspektora Battlea by se měli lidé řídit jakožto morálním pravidlem, ale jak řekl plukovník Race, k prohřeškům vůči etice bohužel dochází a není to vůbec neobvyklé.

⁵⁴ CHRISTIE, Agatha. *Karty na stole*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2002, str. 138 ISBN 80-242-0859-8

⁵⁵ CHRISTIE, Agatha. *Karty na stole*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2002, str. 138 ISBN 80-242-0859-8

ZÁVĚR

V každém z románů i v kratších povídkách Agathy Christie je možné najít etická dilemata.

Většina lidí by mohla bez váhání prohlásit, že vražda je zkrátka špatná a není o čem diskutovat, ale pokud se zamyslíme, přijdeme na to, že ne všechny činy, popsané v jejích dílech, lze takto jednoduše odsoudit.

V literární tvorbě Agathy Christie se de facto neobjevuje jediný zločin, který by byl impulzivní nebo vyplynul z konkrétní nastalé situace, to znamená z afektu.

Vrazi mají svůj prvotní zločin většinou předem pečlivě připravený a naplánovaný do nejmenšího detailu. Ovšem často se stane, že u jedné vraždy nezůstane – objeví se nepohodlný svědek, kdosi z jejich minulosti, vyděrač, příliš hovorný spolupachatel. Nebo přijde obyčejná náhoda, banální chyba, přehnané sebevědomí či pocit vlastní neomylnosti, díky kterým na sebe takový člověk upozorní.

Ke smůle všech kriminálních žvlů je zde Hercule Poirot, jeho „malé šedé buňky“ a neobyčejně vytříbený smysl pro psychologii a detail.

Agathini zločinci nejsou žádní politováníhodní ubožáci, které by k jejich činu dohnala třeba krutá výchova, šikana společnosti nebo šílenství, všechno to byly osoby v podstatě racionální, emocionálně ploché bez známky empatie.

Z toho se dá vyvodit, že Agathin pohled na člověka jako takového, byl více méně pesimistický. Všimla si spíše špatných charakterových vlastností, které při vidině peněz, kariéry, pomsty nebo žárlivost, vyvěrají na povrch.

Podle mého názoru, nejvíce důvodů k zamýšlení se nad otázkami etiky a morálky nabízí jeden z nejpopulárnějších románů Agathy Christie, *Vražda v Orient – Expresu*⁵⁶. Nalézáme zde úhel pohledu samotného vraha, který svého činu nelituje a pod novou identitou žije spokojený život zbohatlíka.

Pak jsou zde precizně rozepsány charaktery jednotlivých cestujících vlaku – mstitelů. Každý z nich má svůj názor na zločin, který je mu předurčen spáchat v zájmu satisfakce, do poslední chvíle sledujeme vnitřní zápas některých zúčastněných a dojemné příběhy, které jsou nakonec rozhodující pro výhru morální povinnosti nad svědomím. Jejich jednání dle autonomní etiky je tak bude pronásledovat do konce života.

⁵⁶ CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expresu*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-717-6032-3

Asi největší vnitřní boj však v tomto románu absolvuje sám Hercule Poirot, který i přes svoje zásady jedná utilitaristicky a podle pragmatické etiky.

V několika málo případech jak se dočítáme v knihách *Smrt na Nilu*⁵⁷ nebo *Schůzka se smrtí*⁵⁸, se vrazi odmítli podrobit světské spravedlnosti a raději ji nechali na vyšší moci, tím že spáchali sebevraždu.

Agatha Christie ve svých dílech obsáhla mnoho disciplín etiky. Mimo jiné zde nalezneme například etiku povinnosti, odpovědnosti, autonomie, epikii, deskriptivní i normativní etiku, což činí její dílo velmi rozmanitým a zajímavým.

Chování Hercula Poirota bylo řízeno převážně deontologickou etikou s občasnými prvky utilitarismu a individualismu. Její pachatelé zase jednali převážně egoisticky a snažili se uspokojit své sobecké potřeby bez ohledu na druhé. Takovéto chování bylo podle Agathy zřejmě typické pro většinu lidí.

Agatha Christie však špatnými vlastnostmi neobdařovala jen své zločince. Několik jich dala do vínku i svému detektivovi. Hercule Poirot není v žádném případě prvoplánový kladný hrdina. Nejvýraznější je jeho silně vyvinuté ego, které si hýčkal a dával jej na odív při pompézních finále zakončujících každý z jeho případů.

Z děl Agathy Christie zřetelně vyplývá, jak tenká a snadno překročitelná je hranice mezi dobrem a zlem. Předkládá čtenáři širokou škálu charakterů, z nichž některé jsou vyloženě špatné a zkažené, přestože je obaluje důvěryhodná a ctihodná slupka.

Naproti tomu však dokazuje, že i v jádru dobrý člověk může pod vlivem okolností spáchat zločin, protože zlo jako takové se v podstatě skrývá v každém z nás. A je pouze na jedinci samotném, zda temná stránka jeho duše převládne nad morálními zásadami a etickými kritérii, kterými se doposud řídil.

⁵⁷ CHRISTIE, Agatha. *Smrt na Nilu*. Vyd. 3. v tomto překladu a v Knižním klubu 2. Překlad Drahomíra Hliníková. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2004, ISBN 80-242-1116-5

⁵⁸ CHRISTIE, Agatha. *Schůzka se smrtí*. 1. vyd. Překlad Martina Hánová. Praha: Lidové nakladatelství, 1970, ISBN 26-053-70

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUNSON, Matthew, Pavla IBLOVÁ a Matouš IBL. *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2007, ISBN 978-802-4219-912.

CHRISTIE, Agatha. *Karty na stole*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2002, ISBN 80-242-0859-8

CHRISTIE, Agatha. *Velká čtyřka*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0532-7

CHRISTIE, Agatha. *Smrt v oblacích*. 1. vyd. Překlad Eva Ruxová. Praha: Československý spisovatel, 1991, ISBN 80-202-0280-3

CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Mezopotámii*. 1. vyd. Překlad Jan Zábrana. Praha: Orbis, 1991, ISBN 11-058-69

CHRISTIE, Agatha. *Třetí dívka*. 1. vyd. Překlad Eva Ruxová. Praha: Československý spisovatel, 1971, ISBN 22-029-71

CHRISTIE, Agatha. *Schůzka se smrtí*. 1. vyd. Překlad Martina Hánová. Praha: Lidové nakladatelství, 1970, ISBN 26-053-70

CHRISTIE, Agatha. *Vražda na golfovém hřišti*. 1. vyd. Překlad Běla Dintrová. Praha: Melantrich, 1992, ISBN 80-702-3140-8

CHRISTIE, Agatha. *Pět malých prasátek*. 2. vyd. Překlad Ma-Fa. Praha: Mladá fronta, 1969, ISBN 23-014-69

CHRISTIE, Agatha. *Smrt lorda Edgwarea*. 1. vyd. Překlad Marek Roesel. Praha: Zeras, 1993, ISBN 80-901-3135-2

CHRISTIE, Agatha. *Kočka mezi holuby*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2007, ISBN 978-802-4218-946

CHRISTIE, Agatha. *Hra na vraždu*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0648-X

CHRISTIE, Agatha. *Po pohřbu*. Vyd. 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2004, ISBN 80-242-1276-5

CHRISTIE, Agatha. *Nástrahy zubařského křesla*. Vyd. 1. Překlad Jan Čermák. Praha: Knižní klub, 2001, ISBN 80-242-0701-X

CHRISTIE, Agatha. *Vánoce Hercula Poirota*. Vyd. 1. Překlad Vlasta Hofbauerová. Praha: Knižní klub, 1999, ISBN 80-242-0142-9

CHRISTIE, Agatha. *Temný cypřiš*. Vyd. 1. Překlad Jan Čermák. Praha: Euromedia Group, 1999, ISBN 80-242-0027-9

CHRISTIE, Agatha. *Zlo pod sluncem*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2003, ISBN 80-242-0985-3

CHRISTIE, Agatha. *Němý svědek*. Vyd. 2., v tomto překladu a v Knižním klubu 1. Překlad Hana Petráková. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1781-3

CHRISTIE, Agatha. *Smrt na Nilu*. Vyd. 3. v tomto překladu a v Knižním klubu 2. Překlad Drahomíra Hlíňková. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2004, ISBN 80-242-1116-5

CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expresu*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-717-6032-3

CHRISTIE, Agatha. *Dům na úskalí*. Vyd. 1. Překlad Eva Kondrysová. Praha: Knižní klub, 2005, ISBN 80-242-1391-5.

CHRISTIE, Agatha. *Vražda Rogera Ackroyda*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Knižní klub, 1993, ISBN 80-856-3413-9

CHRISTIE, Agatha. *Záhada na zámku Styles*. Vyd. 1. Překlad Eva Outratová. Praha: Ikar, 2001, ISBN 80-242-0510-6

CHRISTIE, Agatha. *Sloni mají paměť*. Vyd. 1. Překlad Zuzana Tausingerová. Praha: Knižní klub, 1994, ISBN 80-856-3477-5

CHRISTIE, Agatha. *Opona*. Vyd. 1. Překlad Marta Staňková. Praha: Odeon, 1979, ISBN 01-066-79

CHRISTIE, Agatha. *Záhada Modrého vlaku*. Vyd. 1. Překlad Věra Poláčková. Praha: Knižní klub, 1999, ISBN 80-717-6885-5

CHRISTIE, Agatha. *Poirotova pátrání*. Vyd. 2., v tomto překladu a v Knižním klubu 1. Překlad Edda Němcová. Praha: Knižní klub, 2009, ISBN 978-80-242-2387-2

CHRISTIE, Agatha. *Viděla jsem vraždu*. Vyd. 2., V Knižním klubu 1., upr. Překlad Běla Dintrová. Praha: Knižní klub, 2010, ISBN 978-80-242-2881-5

CHRISTIE, Agatha. *Rané případy Hercula Poirota*. Vyd. 1. Překlad Běla Dintrová. Praha: Knižní klub, 2007, ISBN 978-80-242-1863-2

CHRISTIE, Agatha. *Herkulovské úkoly pro Hercula Poirota*. Vyd. 2. Překlad Věra Heroldová-Šťovičková. Praha: Knižní klub, 2006, ISBN 80-242-1562-4

ŠKVORECKÝ, Josef. *Hříchy pro pátera Knoxe: detektivní divertimento*. 1. vyd. v ČSFR. Překlad Věra Heroldová-Šťovičková. Praha: Mladá fronta, 1991, ISBN 80-204-0229-2

CHRISTIE, Agatha. *Tříkrát Hercule Poirot*. Vyd. 1., Překlad Eva Kondrysová, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963, ISBN 01-157-63

CHRISTIE, Agatha. *Vlastní životopis*. Vyd. 1., Překlad Marta Staňková a Hana Žantovská, Praha: Odeon, 1987, ISBN 01-040-87

ABSTRAKT

KŘÍŽOVÁ ERIKA. *Člověk a etika v románech Agathy Christie*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce T. Machula.

Klíčová slova: Agatha Christie, Hercule Poirot, etika

Bakalářská práce se zabývá rozбором etiky a etických pravidel v jednotlivých románech Agathy Christie, ve kterých vystupuje Hercule Poirot i celkovým dílem této autorky.

První část je věnována životu Agathy Christie a detektiva Hercula Poirota. Dále se zabývá charakteristikou několika postav vystupujících v románech této autorky a jejich chováním z hlediska etiky.

Ve druhé části jsou z etického hlediska rozebrány romány, vývoj tvorby Agathy Christie a jednání Hercula Poirota.

ABSTRACT

Man and ethics in the novels of Agatha Christie

Key words: Agatha Christie, Hercule Poirot, ethics

The bachelor work is focused on the analysis of morality and ethics in the novels of Agatha Christie where is appearing Hercule Poirot and a total work of this author.

The first part is devoted to the life of Agatha Christie and detective Hercule Poirot. It also deals with the characteristics of several characters in the novels of this author and their behavior in aspect of ethics.

In the second part the novels, development of the creation of Agatha Christie and reactions of Hercule Poirot are discussed in aspect of ethics.